

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПЛАН
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

**Харків
2019**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

для студентів І курсу денної форми навчання

**першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»**

**Харків
2019**

Плани семінарських занять з історії держави і права України
для студентів I курсу денної форми навчання першого (бакалавр-
ського) освітнього рівня галузі знань 08 «Право» спеціальності
081 «Право» / уклад.: В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв,
В. О. Рум'янцев та ін. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Муд-
рого, 2019. 26 с.

У к л а д а ч і: В. Д. Гончаренко,
В.М. Єрмолаєв,
В.О. Рум'янцев,
Р.А. Казак,
А.А. Омарова,
О.В. Серeda,
Н.С. Стеценко,
Д.А. Шигаль

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Проведення семінарського заняття, яке згідно з Законом України «Про вищу освіту» є одним з основних видів навчальних занять у закладах вищої освіти, сприяє поглибленню знань, покликане полегшити вивчення та засвоєння найскладніших і найважливіших тем дисципліни «Історія держави і права України», дозволяє закріпити матеріал лекційного курсу. Під час обговорення питань теми студенти набувають певних навичок формулювання і висловлення своїх думок. При підготовці до семінарського заняття вони повинні самостійно опрацювати правові джерела, звернутися до відповідних хрестоматій, новітніх підручників з історії держави і права України, іншої рекомендованої літератури.

Мінімальні списки літератури, які наводяться до конкретних тем семінарів, з власної ініціативи можна розширити.

На кожному занятті слід брати активну участь у дискусії, відстоюючи при цьому свою позицію, що враховується при визначенні підсумкової оцінки.

Тема 1. Пам'ятки права Київської Русі

П л а н

1. Загальна характеристика «Руської правди», її походження, джерела, списки, редакції.
2. Правове становище населення Київської Русі.
3. Право власності. Спадкове право.
4. Зобов'язальне право.
5. Поняття злочину за «Руською правдою». Види злочинів.
6. Система покарань за «Руською правдою».
7. Форма судового процесу за часів «Руської правди».
8. Досудові відносини сторін: залич, звід, гоніння сліду.
9. Судовий розгляд справи. Система доказів за «Руською правдою». Виконання судових рішень.
10. Церковні статuti князів Володимира і Ярослава.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України: підручник / В.Д. Гончаренко, В.М. Єрмолаєв, О.В. Рум'янцев та ін.; за ред. В.Д. Гончаренка. Харків: Право, 2013. 704 с. (далі – Підручник).

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т.: навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В.Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Т. 1: З найдавніших часів до початку XX ст. / уклад.: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький. Київ: Вид. Дім «Ін Юре», 2000. 472 с. (далі – Хрестоматія. Т.1.).

Бабаніна В.В. Церковні устави як складова частина кримінального законодавства Київської Русі. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення: тези доп. наук.-теорет. конф.* (м. Київ, 20 берез. 2014 р.) / ред. ком.: В.В. Коваленко, В.В. Черней, О.М. Джужа, та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 210–213.

Білецький Л. Т. Руська правда й історія її тексту // Антологія української юридичної думки: у 10 т. Київ: Вид. Дім «Юрид. кн.», 2002. Т.2: Історія держави і права України: Руська Правда. С. 553–591.

Головко О.М., Греченко В.А. Право Київської Русі в дослідженнях вчених університетів на теренах України у XIX – на початку XX ст. Харків: Константа, 2018. 472 с.

Косяченко М. І. Потік та пограбування як покарання в українському законодавстві часів Київської Русі. *Право XXI століття: становлення та перспективи розвитку*: зб. наук. пр. Миколаїв. 2006. С. 342–344.

Максимейко Н. А. Опыт критического исследования Русской Правды // Антологія української юридичної думки: у 10 т. Київ: Вид. Дім «Юрид. кн.», 2002. Т.2: Історія держави і права України: Руська Правда. С. 280–326.

«Правда Руська» Ярослава Мудрого: початок вітчизняного законодавства: навч. посібник / уклад.: Г.Г. Демиденко, В.М. Єрмолаєв; вступ. слово В.Я. Тація. 2-ге вид., змін. та допов. Харків: Право, 2017. 392 с.

Правовий звичай як джерело українського права IX–XIX ст. / за ред. І.Б. Усенка. Київ: Наук. думка, 2006. 279 с.

Усенко І.Б., Ромінський Є.В. «Руська Правда» // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т.1: Історія держави і права України / редкол.: В.Д. Гончаренко (голова) та ін.; НАПрН України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. С. 649–653 (далі – Велика українська юридична енциклопедія. Т.1.).

Щапов Я.Н. Княжеские уставы и церковь в Древней Руси XI–XIV вв. Москва: Наука, 1972. 340 с.

Юшков С. В. Русская Правда: происхождение, источники, ее значение // Антологія української юридичної думки: у 10 т. Київ: Вид. Дім «Юрид. кн.», 2002. Т.2: Історія держави і права України: Руська Правда. С. 521–550.

Яценко О. Розвиток інституту співучасті в деяких «державних злочинах» у період від «Руської правди» до Литовських Статутів. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 9. С. 135–138.

Тема 2. Галицько-Волинська держава

П л а н

1. Становлення Галицько-Волинської держави.
2. Суспільний устрій Галицько-Волинської держави.
3. Центральні та місцеві органи влади й управління у Галицько-Волинській державі.
4. Судова система та військо Галицько-Волинської держави.
5. Джерела та основні інститути права Галицько-Волинської держави.
6. Значення Галицько-Волинської держави в історії української державності.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т.1.

Бойко І.Й. Галицько-Волинська держава // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 179–185.

Бойко І.Й. Історія правового регулювання цивільних, кримінальних та процесуальних відносин в Україні (IX–XX ст.): навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2014. С. 77–94.

Бойко І.Й. Кримінальні покарання в Україні (IX–XX ст.): навч. посібник. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. С. 51–55.

Кульчицький В.С., Тищик Б.Й., Бойко І.Й. Галицько-Волинська держава (1199–1349): монографія. Львів: БІБЛЬОС, 2005. 280 с.

Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь. Київ: Вид. Дім «Альтернативи», 1998. 335 с.

Тема 3. Формування української національної держави у 1648 – 1654 рр.

П л а н

1. Причини формування української національної держави.
2. Адміністративно-територіальний устрій України у 1648 – 1654 рр.
3. Органи публічної влади:
 - а) загальновійськова рада,
 - б) гетьман та генеральний уряд,
 - в) полковник та полковий уряд,
 - г) сотник та сотенний уряд,
 - д) городовий, курінний, сільський отамани.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т. 1.

Єрмолаєв В. М., Козаченко А. І. Органи влади і управління Української держави (друга половина XVII – XVIII ст.). Харків: Право, 2002. 176 с.

Переяславська рада 1654 р. Історіографія та дослідження. Київ: Смолоскип, 2003. 888 с.

Єрмолаєв В. М. Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика. Харків: Право, 2017. 448 с.

Єрмолаєв В.М. Генеральний уряд // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 199, 200.

Кривцун І. С. Організація Запорізького козацтва – формування основ самоврядування в Україні. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2005. Вип. 29. С. 241–247.

Антонович В. Б. Коротка історія Козаччини. Київ: Україна, 2004. 304 с.

Журавель М. В. Основні риси та принципи судового процесу в Гетьманщині другої половини XVII століття. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 1. С. 33–40.

Заруба В. М. Козацька старшина гетьманської України: огляд джерел літератури. *Право і суспільство*. 2011. № 1. С. 30–35.

Тема 4. Правовий статус України за Переяславською угодою 1654 р.

П л а н

1. Українсько-російські відносини у 1648 – 1654 рр. Рішення Земських соборів.
2. Юридичне оформлення українсько-російських відносин:
 - а) «Прохальні пункти» Б. Хмельницького;
 - б) «Березневі статті» 1654 р., жалувані грамоти царя Олексія Михайловича.
3. Форма державно-правових зв'язків України з Росією за договором 1654 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т.1.

Історія конституційного законодавства України / упоряд. В. Д. Гончаренко; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування; Акад. прав. наук України. Харків: Право, 2007. 256 с.

Єрмолаєв В.М. Березневі статті // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 70, 71.

Білас І. Г. Міжнародний історико-правовий аналіз Переяславського договору 1654 року. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2009. Вип. 86. Ч. 1. С. 129–144.

Бандурка О. М., Греченко В. А. Переяславська Рада і Слобожанщина / відп. ред. О. М. Бандурка. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2011. Вип. 1 (52). С. 44–49.

Мироненко О. М. Право Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.) // Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Харків: Право, 2008. Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. С. 251–303.

Окладна М. Г., Перевалова Л. В. Переяславська Рада та її вплив на розвиток української державності. *Держава і право: de lege praeterita, instante, futura*: тези міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 листоп. 2009 р. Миколаїв: Ліон, 2009. С. 29, 30.

Тема 5. Кодифікація права України у XVIII ст.

П л а н

1. Причини кодифікації права України у XVIII ст.
2. Кодифікаційні акти українського права та їх загальна характеристика:
 - а) «Процес короткий приказний, виданий при резиденції гетьманській» 1734 р.,
 - б) «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.,
 - в) «Суд і розправа в правах малоросійських» 1750 р.,
 - г) «Книга Статут та інші права малоросійські» 1764 р.,
 - д) «Екстракт малоросійських прав» 1767 р.,
 - е) «Екстракт із указів, інструкцій та установлень» 1786 р.
3. Значення кодифікації українського права у XVIII ст.

С п и с о к л і т е р а т у р и

- Підручник.
Хрестоматія. Т.1.
Бойко І. Й. Держава і право Гетьманщини: навч. посібник. Львів: Світ, 2000. 120 с.
- Гетьман Є.А. Кодифікація законодавства України: загальна характеристика, особливості, види: монографія / НАПрН України; НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Харків: Право, 2012. 192 с.
- Дзейко Ж. О. Законодавча техніка на землях України імперського періоду (кінець XVIII – початок XX ст.). *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2007. № 12. С. 5–15.
- Матвеева Т.О. Джерела кодифікації права Гетьманщини у першій половині XVIII століття. *Університетські наукові записки: часопис / Хмельн. ун-т упр. та права. Хмельницький*. 2013. № 1 (45). С. 48–51.
- Права, за якими судиться малоросійський народ / відп. ред. та авт. передм. Ю. С. Шемшученко; упоряд. та авт. нарису К. А. Вислобоков; редкол.: О. М. Мироненко (голова), К. А. Вислобоков (відп. секретар), І. Б. Усенко та ін.; Ін-т держави і права

ім. В. М. Корецького НАН України; Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 1997. 548 с.

Прус В. З. Джерела права України – Гетьманщини першої половини XVIII ст. *Часопис Академії адвокатури України*. 2015. Т. 8. № 1. С. 38–46.

Резнік О.І. Система джерел українського права XVIII ст.: аналіз крізь призму кодифікації права Гетьманщини. *Наукові праці: наук.-метод. журн.* Миколаїв: ЧДУ ім. П. Могили, 2012. Вип. 171. Т. 183. Юриспруденція. Соціологія. С. 21–26.

Стеценко Н.С. Суд і розправа в правах малоросійських // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 705–707.

Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України. Київ: Київ. ун-т, 1968. 170 с.

Т е м а 6. Селянська реформа 1861 р. в Україні

П л а н

1. Причини і передумови скасування кріпацтва у Російській імперії, до складу якої входили українські землі.

2. Основні правові акти Селянської реформи 1861 р.:

а) Маніфест Олександра II 19 лютого 1861 р. про скасування кріпосного права,

б) Загальне положення про селян, що вийшли з кріпосної залежності 19 лютого 1861 р.

3. Місцеві правові акти Селянської реформи 1861 р.

4. Історичне значення Селянської реформи 1861 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т. 1.

Гончаренко В. Д. Право України під час її перебування у складі Російської імперії // *Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т.* Харків: Право, 2008. Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку

правової системи України. С. 304–372.

Кириченко В. Є. Загальне положення про селян, які вийшли з кріпосної залежності 1861 // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 306.

Кириченко В. Є. «Маніфест 19 лютого 1861» // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 477, 478.

Кириченко В. Є. Селянська реформа 1861 // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 663–666.

Реєнт О. П. До проблеми скасування кріпосного права в 1861 р. *Український історичний журнал*. 2011. № 1. С. 34–51.

Рум'янцев О. В. Підсудність волосного суду за ст. 101 Загального положення про селян, які вийшли з кріпосної залежності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2010. № 4 (51). Ч. 1. С. 91–98.

Софроненко К.А. Аграрное законодательство в России (вторая половина XIX – начало XX вв.). Москва: МГУ, 1981. 160 с.

Софроненко К.А. Крестьянская реформа в России 1861 года: сборник законодательных актов: учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов / сост. и авт. предисл. К. А. Софроненко. Москва: Гос. изд-во юрид. лит-ры, 1954. С. 508.

Т е м а 7. Судова реформа 1864 р. в Україні

П л а н

1. Причини проведення судової реформи.
2. Підготовка судової реформи та прийняття Судових статутів 1864 р., їх реалізація в Україні.
3. Судоустрій за судовою реформою:
 - а) мирові суди, з'їзди мирових суддів;
 - б) окружні суди, судові палати та сенат.
4. Прокуратура, судові слідчі та адвокатура за судовою реформою.
5. Основні засади судочинства за Судовими статутами.
6. Виконання судових рішень за Судовими статутами.

Список літератури

Підручник.

Хрестоматія. Т.1.

Гессен И.В. Судебная реформа: монография. Санкт-Петербург: Типо-лит. Ф. Вайсберга и П. Гершунина, 1905. 267 с.

Горбачов В. Теорія та практика деполітизації діяльності прокуратури Російської імперії після судової реформи 1864 р. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2018. № 1. С. 54–62.

Грошевий Ю.М. Судове слідство за Статутом кримінального судочинства 1864 р. // Вибрані праці. Харків, 2011. С. 265–270.

Інститут присяжних повірених на території України за Судовими статутами 1864 р. *Право України*. 2009. № 8. С. 147–153.

Лаврик Г.В. Статут цивільного судочинства 1864 р. і Цивільно-процесуальний кодекс 1895 р. як моделі цивільного судочинства в українських землях у складі Російської імперії та Австро-Угорщини в другій половині XIX – на початку XX ст. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 3. С. 24–25.

Павлюк О.М. Правовий статус прокуратури за судовою реформою 1864 р. в Російській імперії. *Актуальні питання держави і права*. Вип. 65. 2012. С. 312–317.

Євмін А. М. Проведення в суді касаційної інстанції за Статутом кримінального судочинства. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 306–310.

Рум'янцев В.О., Середа О.В. Незалежність та інстанційність судової системи за судовою реформою 1864 р. (до 150-річчя судової реформи 1864 р.). *Вісник Національної академії правових наук України*. № 3 (78). 2014. С. 84–93.

Самойленко О. О. Реалізація судової реформи 1864 року в Україні: етапи і проблеми. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 23–27.

Середа О.В. Судова реформа 1864 р. // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 711–716.

Середа О. В. Законодавче регулювання добору присяжних засідателів у Російській імперії за судовою реформою 1864 р. *Право і безпека*. 2010. № 4. С. 56–60.

Середа О.В. Нариси з історії розробки основних засад судової влади в Російській імперії (до 150-річчя судової реформи 1864 р.). *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 1. С. 47–51.

Стеценко Н.С. Відповідальність судових приставів за Судовими статутами 1864 р. *Форум права*. 2016. № 2. С. 229–238.

Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / за ред. І.Б. Усенка. Київ, 2014. С.179–253.

Шигаль Д. А. Статут про покарання, що накладаються мировими суддями (1864 року), та його застосування мировими судами Харківської губернії. *Право і безпека*. 2004. № 1 (№ 3/1). С. 32–34.

Щербина П.Ф. Судебная реформа 1864 года на правобережной Украине. Львов: Вища шк., 1974. 190 с.

Т е м а 8. Суспільно-політичний лад і право на українських землях на початку ХХ ст.

П л а н

1. Суспільно-політичний лад і право на українських землях у складі Австро-Угорської імперії:

- а) суспільний лад,
- б) державний лад,
- в) джерела та основні інститути права.

2. Суспільно-політичний лад і право на українських землях у складі Російської імперії:

- а) суспільний лад,
- б) державний лад,
- в) джерела та основні інститути права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т.1.

Бойко І. Й. Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918): навч. посібник / М-во освіти і науки України; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. 312 с.

Гончаренко В. Д. Маніфест про вдосконалення державного порядку 1905 // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 476, 477.

Гончаренко В. Д. Суспільно-політичний лад і право в Україні (початок ХХ ст. – липень 1914 р.) // Антологія української юридичної думки: у 10 т. Київ: Вид. Дім «Юрид. кн.», 2005. Т. 10: Юридична наука незалежної України. С. 228–259.

Думич Х. Загальний порядок судочинства у Галичині за австрійським цивільним процесуальним кодексом 1895 р. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 96–101.

Єрмолаєв В. М. Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика: монографія. Харків: Право, 2017. 448 с.

Зінченко О. В. Представники України в Державній думі Російської імперії 1906–17 // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 600–604.

Ковальчук І. Організація, структура та компетенція крайових судів у Галичині (1855–1918). *Вісник Львівського університету*. Серія юрид. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2017. Вип. 65. С. 30–39.

Ковальчук І. Організація судової влади у Галичині в складі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918). *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 203–208.

Луцкий М. Конституционное обеспечение автономии Галичины и Буковины в составе Австро-Венгрии и требования ее расширения в начале ХХ в. *Leges si viata*. 2016. № 2/2. С. 91–94.

Милько В. І. Участь депутатів від українських губерній та міст у роботі I–IV Державних дум Російської імперії (1906–1917 рр.): історіографічний аналіз. *Український історичний журнал*. 2012. № 1. С. 153–170.

Моряк-Протопопова Х. Політична автономія Галичини та її вплив на діяльність галицького намісництва (середина ХІХ – початок ХХ ст.). *Вісник Львівського університету*. Серія юрид. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2012. Вип. 55. С. 88–98.

Никифорак М. В. Буковина в державно-правовій системі Австрії (1774–1918 рр.). Чернівці: Рута, 2004. 384 с.

Соловьев К. А. Опыт конституционного моделирования

начала XX века. *Очерки идеологии постсоветского конституционализма*: сб. науч. тр. / Нац. ун-т «Юрид. акад. Украины им. Ярослава Мудрого»; Нац. исслед. ун-т «Высш. шк. экономики». Харьков: Право, 2013. С. 28–46.

Т е м а 9. Відродження української національної державності (1917–1921 рр.)

П л а н

1. УНР часів Української Центральної Ради:
 - а) створення Центральної Ради, її перетворення на представницький орган,
 - б) Універсали Центральної Ради,
 - в) Конституція УНР 29 квіт. 1918 р.
2. Українська держава періоду гетьмана П. Скоропадського:
 - а) прихід П. Скоропадського до влади,
 - б) державний лад української держави,
 - в) законодавство української держави.
3. УНР доби Директорії:
 - а) прихід Директорії до влади,
 - б) стратегія та практика державотворення.
4. Західноукраїнська Народна Республіка:
 - а) створення Української Національної Ради (УНР),
 - б) державний лад ЗУНР,
 - в) злука УНР і ЗУНР.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія з історії держави і права України: у 2 т.: навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищ. закл. освіти / за ред. В. Д. Гончаренка. Вид. 2-ге, перероб. і допов. Т.2: Лютий 1917 р. – 1991 р. / уклад.: В.Д. Гончаренко, А.Й. Рогожин, О.Д. Святоцький. Київ: Вид. Дім «Ін Юре». 2000. 728 с. (далі – Хрестоматія. Т.2.).

Власенко С.І. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. як Основний Закон європейського зразка. *Право України*. 2017. № 11. С. 78–86.

Гончаренко В.Д. Конституція Української Народної Республіки 1918 р. – вінець законодавчої діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2018. № 4. С. 11–24.

Гончаренко В. Утворення Української Народної Республіки як важливий етап на шляху до незалежності України. *Право України*. 2017. № 11. С. 32–39.

Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні. Харків: Право, 2007. 280 с.

Єрмолаєв В.М. Організація і регламент діяльності Української Центральної Ради. *Право України*. 2017. № 11. С. 58–69.

Історія конституційного законодавства України / упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків: Право, 2007. 256 с.

Копиленко О. Л., Копиленко М. Л. Держава і право України 1917–1920 рр. Київ: Либідь, 1997. 208 с.

Нагаєвський І. Історія Української держави двадцятого століття. Київ: Укр. письменник, 1993. 413 с.

Рум'янцев В. О. Українська державність у 1917 – 1922 рр. (форми і проблеми розбудови). Харків: Основа, 1996. 164 с.

Рум'янцев В. О. Методологічні проблеми історії дослідження державотворення за часів української революції (1917–1921 рр.) // Правова доктрина України: у 5 т. Т. 1: Загальнотеоретична та історична юриспруденція / В.Я Тацій, О.Д. Святоцький, С.І. Максимов та ін.; за заг. ред. О.В. Петришина. С. 888–932.

Рум'янцев В. О. Історичні та етнополітичні витоки Української Народної Республіки. *Право України*. 2017. № 11. С. 40–47.

Тищик Б. Й. Західноукраїнська Народна Республіка (1918–1923). Львів: Тріада плюс, 2004. 392 с.

Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: у 2 т. Київ: Наук. думка. Т.1. 1996. 590 с.; Т.2. 1997. 424 с.

Тема 10. Утворення і розвиток радянської держави і радянського права (1917–1920 рр.)

П л а н

1. Створення Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів в Україні після Лютневої революції 1917 р.
2. I Всеукраїнський з'їзд Рад. Утворення Української Радянської Республіки.
3. II Всеукраїнський з'їзд Рад. Падіння радянської влади в Україні.
4. Боротьба за відновлення радянської влади в Україні у 1918–1919 рр.
5. III Всеукраїнський з'їзд Рад. Прийняття Конституції УСРР 1919 р. та її основні положення.
6. Загальна характеристика радянського законодавства в Україні.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т. 2.

Винниченко В. К. Про радянську владу на Україні // Україна: антологія пам'яток державотворення Х – XX ст.: у 10 т. Київ, 2008. Т. 7: Відродження української державності. С. 464–479.

Гончаренко В. Д. Всеукраїнський з'їзд Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 165–167.

Гончаренко В. Д. Конституція УСРР 1919 // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 407–409.

Дмитрасевич Н. О. До питання про легітимацію влади Рад в період становлення більшовицької диктатури в УСРР. *Держава і право*. Юрид. і політ. науки. Київ. 2010. Вип. 48. С. 26–30.

Історія конституційного законодавства України: зб. док. / упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків: Право, 2007. 256 с.

Кравчук М. Становлення радянської влади в Україні у

1917–1921 рр. та її законодавче закріплення. *Підприємництво, господарство і право*. 2007. № 2. С. 122–128.

Кульчицький С. В. Народження радянського комуносоціалізму в Російській революції 1917 р. (десять коротких тез). *Український історичний журнал*. 2017. № 1. С. 73–83.

Мельничук Л. М. Історична генеза демографічної політики в Україні: особливості радянського періоду. *Університетські наукові записки: часопис / Хмельн. ун-т упр. та права*. Хмельницький: Хмельн. ун-т упр. та права, 2014. № 3 (51). С. 239–245.

Мироненко О. М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917–1920 рр.: теоретико-методологічний аспект. Київ: Ін-т держави і права НАН України, 2002. 260 с.

Олійник О. М. Розвиток трудового законодавства в УСРР в період впровадження політики воєнного комунізму. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. Харків. 2004. Вип. 28. С. 265–270.

Шигаль Д. А. Рада народних комісарів УСРР (УРСР) // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 614, 615.

Ярмиш О. Н. Становлення основ радянського права (1917–1920 рр.) // Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Харків: Право, 2008. Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України. С. 400–416.

Т е м а 11. Право України в період нової економічної політики (1921–1929 рр.)

П л а н

1. Загальна характеристика засад нової економічної політики.
2. Кодифікація періоду непу, її причини та особливості проведення в Україні.
3. Цивільний кодекс УСРР 1922 р.
4. Земельний кодекс УСРР 1922 р.
5. Кодекс законів про працю УСРР 1922 р.

6. Кримінальний кодекс УСРР 1922 р.
7. Інші кодекси періоду нової економічної політики.
8. Значення нової економічної політики для України.

С п и с о к л і т е р а т у р и

- Підручник.
Хрестоматія. Т. 2.
- Гончаренко В. Д. Земельний кодекс УСРР 1922 (ЗК УСРР 1922) // Велика українська юридична енциклопедія. Т. 1. С. 333–335.
- Гончаренко В. Д. Кодекс законів про працю УСРР 1922 (КЗпП УСРР 1922) // Велика українська юридична енциклопедія. Т. 1. С. 370–372.
- Гончаренко В. Д. Кримінальний кодекс УСРР 1922 (КК УСРР 1922) // Велика українська юридична енциклопедія. Т. 1. С. 426–428.
- Гончаренко В. Д. Кримінально-процесуальний кодекс УСРР 1927 (КПК УСРР 1927) // Велика українська юридична енциклопедія. Т. 1. С. 431, 432.
- Гончаренко В. Д. Цивільний кодекс УСРР 1922 (ЦК УСРР 1922) // Велика українська юридична енциклопедія. Т. 1. С. 798–800.
- Гончаренко В. Д. Право УССР в период новой экономической политики (1921–1929). *Право Украины*. 2013. № 1. С. 313–330.
- Панасюк Р. П. Правове забезпечення української кооперації в роки нової економічної політики (1920-ті рр. XX ст.). *Часопис Київського університету права*. 2014. № 3. С. 22–27.
- Усенко И. Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР. Київ: Наук. думка, 1989. С. 118.
- Черніченко С. А. Діяльність державних органів України з регулювання приватних промислових підприємств у перші роки непу (1921–1924 рр.). *Проблеми законності*. Харків: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2012. Вип. 118. С. 30–39.

Т е м а 12. Держава і право України у період панування адміністративно-командної системи управління (30-ті рр. XX ст.)

П л а н

1. Соціальна структура радянського суспільства на межі 20–30-х рр. XX ст.
2. Розвиток державного механізму.
3. Основні риси права:
 - а) кредитна та податкова реформи,
 - б) цивільне право,
 - в) сімейне право,
 - г) трудове право,
 - д) кримінальне право,
 - е) виправно-трудове право,
 - є) кримінально-процесуальне право.
4. Правове оформлення, зміст та наслідки колективізації та індустріалізації.
5. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні.
6. Національне та міжнародне засудження тоталітарно-репресивного режиму в Україні.

С п и с о к л і т е р а т у р и

- Підручник.
Хрестоматія. Т. 2.
Про голодомор 1932–1933 рр. в Україні: Закон України від 28.11.2007 р. № 376-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 50. Ст. 504.
- Бровар О. Особливості розвитку правової системи України в умовах тоталітарного режиму в 20–30 рр. XX століття. *Правничий часопис Донецького університету*. 2008. № 2 (20). С. 94–100.
- Гончаренко В. Д. Організація та діяльність Верховної Ради УРСР за Конституцією Української РСР 1937 р. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 4 (51). С. 101–114.

Ефіменко Т. Г. Радянська модернізація 1920–1930-х рр. *Український історичний журнал*. 2002. № 5. С. 3–24.

Лемак В.В. Голодомор 1932–33 на українських землях // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 213–223.

Т е м а 13. Держава і право УРСР у другій половині 1950-х – першій половині 1980-х рр.

П л а н

1. Передумови демократичних змін в Україні у період де-сталінізації (1953–1964 рр.).

2. Демократизація державного ладу України у період де-сталінізації. Непослідовність і незавершеність демократичних процесів.

3. Основні риси права в Україні у період десталінізації. Друга кодифікація радянського законодавства.

4. Зміни у суспільному і державному ладі України під час наростання застійних явищ (1965–1985 рр.).

5. Конституція УРСР 1978 р.: розробка, прийняття, загальна характеристика. Правовий статус УРСР як союзної республіки.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т. 2.

Боковня В. М. Зміни в законодавчій базі УРСР в 1953–1964 рр. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юрид. науки. 2013. Вип. 3. Т.1. С. 10–14.

Головченко В. І. Вихід Української РСР на арену міжнародної діяльності. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ. 2011. Вип. 99. Ч.1. С. 36–51.

Гончаренко В. Д. Верховна Рада УРСР за Конституцією Української РСР 1978 р. *Вісник Академії правових наук України*. Харків. 2008. № 1. С. 111–119.

Гультай М. Вітчизняний конституціоналізм радянської доби та його трансформація після здобуття Україною незалежності. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 5. С. 59–77.

Зайчук О. В., Вовк О.І. Конституція УРСР 1978 // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 404–407.

Історія конституційного законодавства України: зб. док. / упоряд. В. Д. Гончаренко. Харків: Право, 2007. 256 с.

Редько А. Особливості територіального принципу організації системи влади й управління в УРСР (1957–1962 рр.). *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 12. С. 142–145.

Рябошапко Г. Суверенітет в Україні: від радянської федерації – до незалежної держави: монографія. Львів: Простір-М, 2012. 520 с.

Усенко І. Б. Кодифікаційні роботи в УРСР у 1960–70-ті, друга кодифікація українського радянського законодавства // Велика українська юридична енциклопедія. Т.1. С. 374–376.

Т е м а 14. Державний лад і право УРСР за часів перебудови (1985–1990 рр.)

П л а н

1. Демократизація суспільно-політичного життя в УРСР в умовах розпаду СРСР.

2. Зміни у статусі УРСР як союзної республіки у складі СРСР. Декларація про державний суверенітет України 16 лип. 1990 р. та її значення.

3. Реформа державного апарату.

4. Зміни в праві УРСР за часів перебудови.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія. Т.2.

Алексєєв Ю.М., Кульчицький С.В., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр. Київ: ЕксОб, 2000. 295 с.

Гончаренко В.Д. Верховна Рада УРСР за Конституцією УРСР 1978 р. *Вісник Академії правових наук України*. 2008. № 1. С. 111–119.

Гончаренко В.Д. Декларація про державний суверенітет України (1990) та її роль в історії творення незалежної Української держави. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 2. С. 85–95.

Гончаренко В.Д. Право України в період перебудови (1985–1992 рр.) // *Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Т. 1: Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України*. Харків: Право, 2008. С. 498–506.

Гончаренко В.Д. Правовий статус Президії Верховної Ради України за часів перебудови у перші роки незалежної України. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 3. С. 68–79.

Документи і матеріали, пов'язані з ГКЧП і проголошенням незалежності України у серпні 1991 р. Звернення Народної Ради Верховної Ради України до народу України // *Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9 т. Т.9 (1989–2001 рр.)*. Київ: Дніпро, 2001. С. 223–228.

Омарова А.А. Правовий статус України у період перебудови (1985–1991 рр.): монографія / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2017. 192 с.

Саппа М.М. Національно-визвольна революція в Україні 1989–1991 рр. як продукт соціального руху з багатовекторною мережною структурою / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. Вип. 2 (53). С. 64–69.

Тема 15. Проголошення і розбудова Української незалежної держави

П л а н

1. Проголошення незалежної України 24 серп. 1991 р. та історичне значення цієї події.

2. Реформування державного апарату і перші роки неза-

лежної України (1991 – середина 1996 рр.).

3. Реформування українського законодавства у перші роки незалежної України.

4. Розробка та прийняття Конституції України 1996 р., її загальна характеристика.

5. Державно-правове будівництво на засадах Конституції України 1996 р.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Алексеев Ю.М., Кульчицький В.І., Слюсаренко А.Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985–1999 рр. Київ: ЕксОб, 2000. 295 с.

Гончаренко В. Правовий статус Верховної Ради України за Конституцією України 1996 року. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 1. С. 77–87.

Гончаренко В. Правовий статус Президії Верховної Ради України за часів перебудови і у перші роки незалежної України. *Вісник Академії правових наук України*. 2011. № 3. С. 45–56.

Іванченко Р.П. Українська державність в 20–90-х рр. Київ: МІПІ, 2000. 255 с.

Кульчицький В.С., Бойко І.Й. Генезис та еволюція української конституції: навч. посібник. Львів: Вид. юрид. ф-ту Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2007. 96 с.

Судова влада в Україні: історичні витоки, закономірності, особливості розвитку / за ред. І.Б. Усенка. Київ: Наук. думка, 2014. 501 с.

Сухонос В.В. Організація і діяльність прокуратури в Україні: історія і сучасність: монографія. Суми: ВДТ «Унів. кн.», 2004. 348 с.

Український парламентаризм: минуле і сучасне / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: Парлам. вид-во, 1999. 368 с.

Футей Б. Становлення правової держави: Україна 1991–2001 рр. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 288 с.

ЗМІСТ

Загальні положення.....	3
Тема 1. Пам'ятки права Київської Русі.....	4
Тема 2. Галицько-Волинська держава.....	6
Тема 3. Формування української національної держави у 1648 – 1654 рр.....	7
Тема 4. Правовий статус України за Переяславською угодою 1654 р.....	8
Тема 5. Кодифікація права України у XVIII ст.....	9
Тема 6. Селянська реформа 1861 р. в Україні.....	10
Тема 7. Судова реформа 1864 р. в Україні.....	11
Тема 8. Суспільно-політичний лад і право в українських землях на початку XX ст.....	13
Тема 9. Відродження української національної державності (1917–1921 рр.).....	15
Тема 10. Утворення і розвиток радянської держави і радянського права (1917–1920 рр.).....	17
Тема 11. Право України в період нової економічної політики (1921–1929 рр.).....	18
Тема 12. Держава і право України у період панування адміністративно-командної системи управління (30-ті рр. XX ст.).....	20
Тема 13. Держава і право УРСР у другій половині 1950-х – першій половині 1980-х рр.....	21
Тема 14. Державний лад і право УРСР за часів перебудови (1985–1990 рр.).....	22
Тема 15. Проголошення і розбудова Української незалежної держави.....	23

Навчальне видання

Електронне видання

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

для студентів І курсу денної форми навчання

першого (бакалаврського) освітнього рівня
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і: ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
ЄРМОЛАЄВ Віктор Миколайович,
РУМ'ЯНЦЕВ В'ячеслав Олексійович,
КАЗАК Ріната Алімівна,
ОМАРОВА Айсел Азад,
СЕРЕДА Ольга Вадимівна,
СТЕЦЕНКО Ніна Сергіївна,
ШИГАЛЬ Денис Анатолійович

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*
Редактор *Л. М. Рибалко*
Комп'ютерна верстка *А. В. Старжинської*